

Børnekonventionen

hvad kan vi bruge den til?

Børnerådet

Kolofon:

Børnekonventionen

Hvad kan vi bruge den til?

Rapport fra Børnerådets årsmøde den 12. november 1999

Udgivet af: Børnerådet januar 2000

Redaktion: Anne Mejer og Bente Ingvarsen

Tekst: *Marianne Schjøtt Arestrup, DJ*

Tryk: Socialministeriet

ISBN: 87-90946-02-2

Rapporten er gratis og kan fås ved henvendelse til Børnerådet telefon: 33 92 45 00, eller læses på Børnerådets hjemmeside: www.boerneraadet.dk

Indhold:

- **Forord: Let og ligetil – eller?**
- **Vi vil gøre det bedre**
Justitsminister Frank Jensen
- **Flere skal vide mere om Børnekonventionen**
Børnerådets formand Per Schultz Jørgensen
- **Et juridisk dokument – en politisk inspirationskilde**
Lektor Lis Frost, Århus Universitet
- **Utopia eller virkelighed?**
Peter Newell, rådgiver for UNICEF i Geneve
- **Børnerådets anbefalinger til FN's Børnekomité**
Læge Tove Petersen, medlem af Børnerådet
- **Anbefalinger til FN's Børnekomite fra Nævnet for Etnisk Ligestilling og Det Danske Center for Menneskerettigheder**
Cand. jur. Eva Ersbøll, Det Danske Center for Menneskerettigheder
- **Line – børn i skilsmisser**
- **Forældrekonflikter bliver barnets problem**
Dilemmadebat
- **Rune – børn anbragt uden for hjemmet**
- **At skynde sig langsomt**
Dilemmadebat
- **Litteraturliste**

Forord

Enkelt og ligetil – eller?

”Enkelt og ligetil kan det synes. Men at give børn ansvar, medansvar og seløbestemmelse er ikke let. Det er svært, fordi man ikke kun skal overlade børnene de mange gyldne discipliner, men dele ansvaret med dem.”

Formanden for Børnerådet Per Schultz Jørgensen i sit velkomstindlæg på årsmødet.

Denne publikation er en redigeret og forkortet udgave af de mange indlæg og den debat, der udspandt sig på Børnerådets årsmøde den 12. november 1999.

Årsmødet tog sit udgangspunkt i FN's Børnekonvention, der netop i år kan fejre ti års jubilæum, og indlæg og debatter fokuserede på Danmarks brug af og behov for en konvention for børn.

Børnekonventionen er en juridisk aftale mellem FN's medlemslande og desuden et politisk dynamisk instrument, der bærer på muligheder for at skabe et samfund med et respektfuldt børnesyn – et samfund, der er grobund for en god barndom.

Men konventionen sætter også lys på de begrænsninger, børns rettigheder støder ind i. Også i Danmark.

Dagen tegnede - som den skred frem - et billede af det danske samfund, som et samfund der har opmærksomheden rettet mod børns bedste - deres krav og rettigheder.

Et samfund, hvor også lovgivningsapparatet har børn med i aktuelle overvejelser. Men dagens debatter gjorde det også tydeligt, at gode vilkår for børn ikke fastsættes en gang for alle. Der må bestandigt arbejdes med børne- og ungepolitik. Der er hele tiden behov for ændringer og udvikling.

Der er fortsat mange punkter, hvorpå danske børns rettigheder kan forbedres. Det gælder fx reel medinddragelse af børnene, når der træffes beslutninger, der vedrører deres liv som individer, dele af en familie og som samfundsborgere.

Der er fortsat dilemmaer, der skal løses - situationer, hvor man står i et umuligt valg mellem børnenes og de voksnes bedste - og hvor de voksne ofte vinder.

Skilsmisser og tvangsanbringelser, børn under 18 år, der fængsles sammen med voksne er alle problematiske livssituationer, der kan udløse konflikter mellem børns, de voksnes og samfundets bedste - og gør det.

Børnekonventionen er ikke en facitliste – men en indarbejdelse af den i lovgivning og en udbredelsen af den i bevidstheden ikke mindst hos de, der beskæftiger sig med børns vilkår i praksis, vil fremme løsningen af nogle af de problemer, dagens børn slås med.

Redaktionen

Vi vil gøre det bedre

Indlæg ved justitsminister Frank Jensen

En hel del ny lovgivning om børns rettigheder er på trapperne i disse måneder. Det gælder fx lovgivning i forhold til sexmisbrug af børn samt børns ret til at blive hørt og medinddraget, når deres forældre skilles.

Men selvom justitsminister Frank Jensen mener, at Danmark i det store hele gør det ganske godt, tror han også på, at vi kan blive bedre til at sikre børns rettigheder.

”Hvorvidt vi lever op til Børnekonventionens idealer og principper her i Danmark, er et velkomment og vigtigt spørgsmål. Og det er en debat, som Børnerådet med en kritisk grundholdning holder i gang.”

Justitsminister Frank Jensen hilste både mod- og medspil samt konkret inspiration fra Børnerådet velkommen.

”Der er ingen tvivl om, at vi gør det ganske godt i Danmark, men vi skal gøre det endnu bedre,” sagde han.

Et generelt bud på udviklingen af lovgivningen på børneområdet i det næste årtusinde peger ifølge justitsministeren på mere indflydelse og selvbestemmelse.

”Vi skal væk fra at betragte barnet som et objekt,” sagde han.

”Barnet skal ikke være sagens genstand, men dens aktør. Vi skal sikre, at børn ikke udstødes eller marginaliseres, heller ikke når de begår kriminalitet. Disse børn og unge skal trækkes tilbage til samfundet.

Børnene er som udgangspunkt selvfølgelig forældrenes hovedansvar, men samfundet skal bistå forældrene med at varetage dette ansvar.”

Aktuelle initiativer

En del strafferetslig lovgivning på børneområdet er inden for de seneste tre år blevet gennemført, og ny lovgivning er på trapperne.

”Kriminalisering af prostitution under 18 år vil beskytte børnene mod udnyttelse,” sagde Frank Jensen.

”I september udkom der desuden en betænkning om ændring af straffelovens bestemmelse om børnepornografi samt skærpelse af sanktionerne. Jeg forventer at komme med et lovforslag i denne samling om udmøntningen på dette område. Dette lovforslag vil også komme til at indeholde et forbud mod at bruge børn under 18 år som pornomodeller.”

Børnerådet har været initiativtager til et andet lovforslag, der er til høring netop nu. Nemlig forlængelse af forældelsesfristen i incestsager, så fristen først begynder at løbe, når barnet fylder 18 år.

I begyndelsen af det nye år fremsætter Frank Jensen desuden en ny børnelov. Loven hviler på ethvert barns ret til både at have en mor og far og er bl.a. inspireret af Børnekonventionen.

"Allerede i dag er det i vidt omfang sådan, at børn under 12 år tages med på råd, når det skal besluttes, om de skal se den af deres forældre, som de ikke bor sammen med," sagde Frank Jensen.

"Men vi synes, det er rigtigt at lovfæste denne ret. Jeg synes, det er godt, at den såkaldt "blødere" lovgivning får opmærksomhed.

Udvalg skal se på lovgivning

Et nyt udvalg skal snart i gang med at se på, om de internationale menneskerettighedskonventioner udtrykkeligt skal gøres til en del af dansk ret.

"Vi vil se nærmere på dette spørgsmål, eventuelt også i forhold til Børnekonventionen," fortalte Frank Jensen."

Faktaboks

Patientloven er i Danmark ændret i 1998. Her fastslås det, at en behandling kræver en patients informerede samtykke. Denne regel omfatter også børn ned til 15 års alderen. Her er med andre ord tale om selvbestemmelse – også selvom det drejer sig om at afvise behandling af en livstruende sygdom. En ikke problemløs men vigtig landvinding i retning af anerkendelse af børns subjektstatus i retslig forstand.

Børnerådets rapport til FN's Komité om Barnets Rettigheder.

Flere skal vide mere om Børnekonventionen

Indlæg ved Børnerådets formand Per Schultz Jørgensen

En tid med store forandringer, øget decentralisering og vækst indebærer en risiko for, at børnenes rettigheder skubbes ud i periferien.

Derfor skal flere vide mere om børns rettigheder, mener Børnerådets formand Per Schultz Jørgensen.

Som udgangspunkt og i sammenligning med børn fra mange andre lande, har danske børn det særdeles godt.

Ikke mindst når man ser på materielle kår, de uddannelsesmæssige muligheder og det sociale sikkerhedsnet er vilkårene exceptionelle og trygge.

"Man kan jo så spørge sig selv, hvordan der kan være flere udfordringer?" sagde Per Schultz Jørgensen.

"Vi lever i et moderne velfærdssamfund med nye og anderledes problemer. Det er ganske få danske børn, der vokser op i materiel fattigdom. Til gengæld er der mange børn, der er fattige på trivsel, børn som mærker en udtynding af menneskelige relationer. Mange børn lever en forjaget hverdag, vokser op med skilsmisse og marginalisering. Og i forhold til disse børn har vi klart brug for både en Børnekonvention og et Børneråd."

Et børneråd er en ombudsmand

I Europa er der en stigende interesse for ombudsmandsinstitutionen, og der er fokus på, at børn skal have fortalere.

Lige nu er der 12 europæiske ombudsmænd, og flere er undervejs.

Mange har spurgt til, om Danmark ikke også skal have en børneombudsmand.

At Danmark har et Børneråd, er dog efter Schultz Jørgensens mening samme garant for, at børneproblemstillinger af mere kompleks art ikke får lov til at drukne i et fortravlet samfund.

"Børnerådet har ombudsmandens funktion som sit grundlag," sagde han.

Børnerådet er ikke en NGO-organisation, men hviler på en lovgivning, der giver rådet myndighed. Samtidig er Børnerådet en uafhængig institution, der skal fremme børns rettigheder og interesser uden referencer til fx ministerier.

"Vores store styrke i forhold til græsrodsorganisationerne er, at vi ikke er afhængige af, men har adgang til kommunikation med ministerier og regering," sagde Per Schultz Jørgensen.

"Vi kan bede om svar og oplysninger eller sende ideer på banen, som vi fx for nyligt har gjort i forbindelse med sexovergreb på børn og brugen af børn som pornomodeller."

Børns rettigheder

FN's Børnekonvention oplister børns rettigheder i tre punkter:

– *Børn har ret til beskyttelse*

- _ Børn har ret til omsorg
- _ Børn har ret til deltagelse.

"Selvom børn i Danmark ikke som for 125 år siden, da den første lovgivning på dette område blev vedtaget, misbruges i arbejdet, så er der i dag andre udfordringer, når det gælder om at beskytte børn," sagde Per Schultz Jørgensen.

"Vi skal fx beskytte børn mod påvirkning fra reklamer. Vi skal beskytte dem mod seksuelle krænkelser i institutioner og mod at blive mobbet i skolen. Børn er set i forhold til forrige århundredes børn udsatte på en ny måde. Vores samfund er et risikosamfund med helt andre problemer, og derfor har vi behov for at skabe et nyt børnesyn."

Omkring 2. verdenskrig fik man øjnene op for en psyko-social forståelse af børn.

Åbenbaringen var dengang, at børn har brug for nær kontakt. Alligevel er tid til nærhed i dag 50 år efter ifølge Per Schultz Jørgensen, stadig en mangelvare i børns hektiske daglige liv.

"Især de små børn er sårbare," sagde han.

"Blandt småbørnsmødrene er det 92 procent, der er tilknyttet arbejdsmarkedet, hvilket er flere end i de fleste andre lande, og børn passes ude en stor del af døgnet. Måske er det godt nok, men vi skal være opmærksomme, for det kan også være, det ikke er godt nok.

En undersøgelse har vist, at rigtigt mange børn har endog ringe voksenkontakt. (Se faktaboksen).

Vi vil som voksne så meget med vores liv, men prisen er altså, at vi er meget fraværende."

Store børn har også brug for omsorg

Et barn skrev for nogle år siden til daværende socialminister Yvonne Herløv Andersen følgende om børns behov:

"Små børn har brug for omsorg. Store børn har også brug for omsorg – men det glemmer de voksne bare"¹

En anden brevskriver formulerede det således:

"Børn skal tages alvorligt og ikke slås ret meget. De voksne skal kigge på én, mens man siger noget."

"I disse to udsagn beskrives efter min mening, en stor del af det centrale problem i dagens risikosamfund," sagde Per Schultz Jørgensen.

Den sidste FN-rettilighed, som er beskrevet ovenfor, nemlig retten til deltagelse, handler om at få lov til at tage ansvar for sit eget liv, at være subjekt ikke objekt i sit eget liv, at blive hørt og kunne give sine meninger til kende.

"Hvorfor er det så svært for vi voksne at skifte fra en opfattelse af børn som objekt til at se dem som subjekter i deres eget liv?" spurgte Per Schultz Jørgensen.

"Jamen, det er jo svært, fordi det er svært at dele ansvaret, at være to om det. Vi ved jo bedst, vi voksne. Og på den anden side er det også betænkeligt at overlade barnet alt for meget ansvar, fordi verden er for uoverskuelig. Så det er reelt nok: Det er svært!"

Vi skal lære meget mere

De rigtige alvorlige krænkelser af danske børn sker ofte i forbindelse med skilsmisser, hvor de voksnes behov ikke sjældent går milevidt forud for barnets bedste.

Per Schultz Jørgensen nævnte i sit indlæg to eksempler på disse krænkelser.

¹ Fra bogen "Sæt ord på dit liv", Børnerådet, 1996.

Han fortalte om den ti-årige pige, der efter hendes forældres skilsmisse skal bo hos sin mor. Pigen ønsker at bo hos sin far, stikker af ti gange, og bliver hver gang ført tilbage til moren. Og han fortalte om den 11-årige dreng, der har levet hele sit liv hos bedsteforældrene, indtil en dag, hvor faren, der er kommet i en ny stabil familie, ønsker barnet hjem og får det. Også dette barn stikker af, anbringes på døgninstitution. Sagen ender med, at moren får forældremyndigheden.

"Disse to eksempler viser, at vi stadig har meget at lære, men jeg fornemmer på den anden side også, at der er en voksende forståelse og god vilje," sagde Per Schultz Jørgensen.

Decentraliseringen og børns tarv

Børnerådet samarbejder i øjeblikket med Hvalsø og Odense kommuner om at udvikle en metode til at implementere Børnekonventionen i det daglige kommunale liv og beslutninger.

"Information om konventionens budskab er vigtig," understregede Per Schultz Jørgensen.

"Mange beslutninger træffes i dag i uforstand i kommunerne, i skolerne i institutionerne, hvor et bedre kendskab til Børnekonventionen ville øge kvaliteten af resultaterne."

Udviklingen går mod decentralisering, og det er ifølge Schultz Jørgensen både godt og skidt. Det er dårligt, når decentralisering skaber vidt forskellige retsvilkår for børn, vilkår der i høj grad afhænger af kommunens størrelse, ekspertise og økonomi.

"Et eksempel på forskelsbehandling er, at nogle kommuner, selvom de ikke må, sætter børn af arbejdsløse bagest i køen til en institutionsplads," sagde han.

"Det kan simpelthen være et økonomisk spørgsmål, hvorvidt der træffes afgørelser, der tager udgangspunkt i barnet."

Menneskeret eller børneret?

Et af de store dilemmaer er, hvorvidt det er børnenes eller de voksnes rettigheder, der skal have første prioritet, hvis der er uoverensstemmelse imellem dem.

Intentionerne i to konventioner, nemlig Børne- og Menneskerettighedskonventionen, udløser ind imellem konflikter.

En af situationerne, hvor det er meget tydeligt, at de voksnes tarv ofte har større vægt end børnenes, er i de tilfælde, hvor et barn anbringes og hjemtages, igen og igen og ender som et "svingdørsbarn" – måske på institution.

"Men på det område er der ved at ske en holdningsændring og en erkendelse af, at det ikke er rimelige vilkår for de børn," sagde Per Schultz Jørgensen.

"Forældre og børn – to synsvinkler, der ind imellem strider mod hinanden også i lovgivningen. Det er klart et problem, der ikke blot er af juridisk men også af menneskelig art. Den pige, jeg omtalte før, som helst ville bo hos sin far - har hun mindre ret, end den mor, der får forældremyndigheden over hende?"

Jeg tror, at i en tid med stigende decentralisering og vækst, vil børns rettigheder ofte ryge ud i periferien. Derfor er det vigtigt at få indarbejdet Børnekonventionen i lovgivningen – og i vores bevidsthed."

Faktaboks 1**Nogen at tale med**

I 1994 blev 4000 danske børn i alderen 11-15 år stillet følgende spørgsmål:

Har du nogen at tale med, når du har vanskeligheder?

Svarene så således ud:

63 procent har mor og far og kammerater: de integrerede børn

17 procent har mor og far: forældrenes børn

14 procent har kammerater: kammeratgruppens børn

6 procent har ingen: de isolerede børn

I 1998 blev godt 5.000 børn spurgt om det samme, og svarprocenterne varierer kun meget lidt i forhold til undersøgelsen fire år tidligere.

Kilde: WHO-undersøgelsen, HBSC (Health Behavior School Children).

I Danmark står sociolog Bjørn Holstein, læge Pernille Due og professor Per Schultz Jørgensen for undersøgelsen.

Faktaboks 2

WHO-undersøgelser fra 1994 og 1998 af skolebørns sundhed og trivsel og Børnerådets egen undersøgelse fra 1998 viser, at 25 procent af danske børn i alderen 11-15 år bliver mobbet mange gange i løbet af et skoleår. Børnerådet mener, det er et bekymrende højt tal.

Børnerådets rapport til FN's Komité om Barnets Rettigheder.

FN oplister børns rettigheder i tre punkter:

- Børn har ret til beskyttelse*
- Børn har ret til omsorg*
- Børn har ret til deltagelse*

Børnekonventionen:

Et juridisk dokument – en politisk inspirationskilde

Indlæg ved lektor ved Juridisk Institut, Århus Universitet Lis Frost

Som juridisk dokument har Børnekonventionen bl.a. den svaghed, at der ikke findes sanktioner, hvis teksten overtrædes.

Til gengæld betyder åbenhed og upræcise formuleringer, at konventionen er et udmærket politisk instrument – et dynamisk udgangspunkt for debat og ændringer af det bestående.

Børnekonventionen er både et juridisk dokument og et politisk instrument, som kan fremme gode intentioner.

Konventionen blev aftalt mellem FN's medlemslande i november 1989 og trådte i kraft året efter. Ikke alle lande har ratificeret konventionen, som Danmark gjorde det i 1991.

"At Danmark har ratificeret betyder ikke, at konventionen, som lovgivningen gør det, henvender sig til det enkelte individ," sagde lektor ved Århus Universitet Lis Frost.

"Man kan således ikke bruge konventionen som en almindelig lov. Et eksempel er artikel 7, hvori det hedder, at barnet har ret til at kende og være sammen med begge sine forældre. Men bor en af barnets forældre i udlandet, kan man fx ikke alene med konventionen i hånden kræve opholdstilladelse i Danmark."

Danmark har dog forpligtet sig til at have en retstilstand, der er i overensstemmelse med konventionen. På den måde har konventionen betydning ved fortolkningen af de danske regler og kan inddrages i forbindelse med løsning af konkrete, juridiske problemer.

"Mange danske regler er præget af skøn, og også når det gælder om at skønne, skal man holde sig indenfor konventionens regler," sagde Lis Frost.

"Dens tekst kan bruges som "udfyldning", hvor der er huller i den danske lovgivning. Også ny lovgivning skal overholde konventionen.

Svagheden er her de upræcise, meget generelle formuleringer, fordi det gør det uklart, hvilket indhold de danske regler skal have for at opfylde konventionen."

Men et eksempel på en mere klar artikel er ifølge Lis Frost artikel 12, der giver barnet mulighed for at udtale sig i sager, der vedrører barnet – også når barnet er under 12.

"Denne artikel slår i disse år igennem i dansk lovgivning, og den er et eksempel på, at børnekonventionen kan udvide børns rettigheder."

Manglende håndhævelse

Børnekonventionen har ikke indbygget et egentligt håndhævelsessystem fx i form af en domstol, som Menneskerettighedskonventionen har sin domstol.

Der findes heller ikke noget andet organ, der i konkrete sager kan træffe autoritative beslutninger om, hvorvidt konventionen er overtrådt eller ej.

Men Børnekomitéen, der består af 10 eksperter, holder øje med, at landene overholder konventionens intentioner. Hvert femte år skal landene således aflevere en rapport om børns rettigheder i det pågældende land, en rapport, der skal være offentligt tilgængelig og som skaber et reelt udgangspunkt for ændringer i de forskellige lande.

"Denne rapportering betyder, at der kommer flere oplysninger frem om børns rettigheder i alle lande, end der ellers ville være kommet" sagde Lis Frost.

"Komitéen kan på baggrund af rapporterne komme med kommentarer, anbefalinger og forslag til ændringer, og så er det op til det enkelte land, hvorvidt det vil følge de anbefalinger og forslag, der kommer – men det forventes selvfølgelig, at komitéens udtalelser tages alvorligt."

Komitéens forslag til Danmark

På baggrund af den første rapport, som Danmark afleverede i 1993, kom komitéen med en række forslag til indsatsområder – heriblandt unge kriminelle, flygtninge- og indvandrerbørn, børn udsat for vold og for seksuelle overgreb samt børn adopteret fra udlandet.

Komitéen anbefalede også en kritisk gennemgang af de danske regler for at sikre respekt om børns ret til at blive hørt i spørgsmål, der er vigtige for dem.

"Danmark har på flere punkter efterkommet komitéens anbefalinger," sagde Lis Frost.

"Fx har Danmark i 1997 ratificeret Haag-konventionen om internationale adoptioner fra 1993, og forældres revselsesret er blevet afskaffet – ligeledes i 1997. Ved gennemførelse af ny lovgivning og ved lovrevisioner er der blevet taget særlig stilling til børn og unges ret til at blive hørt. Det har ført til ændringer i eksempelvis adoptionsloven og næneloven, og da den nye lov om patienters retsstilling blev vedtaget i 1998, blev der ikke alene vedtaget en høringsregel, men det blev også besluttet, at lægelig behandling af unge, der er fyldt 15 år, som altovervejende hovedregel kun må ske med den unges informerede samtykke."

Denne ret er ifølge Lis Frost faktisk videregående end anbefalingerne fra Børnekomitéen.

"Når konventionen taler om børns rettigheder, menes der nemlig ikke selvstændige rettigheder, der giver barnet ret til selv at bestemme i egne forhold – det være sig om barnet vil modtage behandling, vil gå i skole eller købe en ny cykel," sagde hun.

"Det er snarere omsorg og tryghed, der er konventionens ærinde."

Et politisk instrument

Da Børnekonventionen blev ratificeret af Danmark, kunne det ske uden ændringer i dansk ret.

"Man kan derfor spørge, om konventionen overhovedet spiller en rolle i et land som Danmark. Det mener jeg bestemt, at den gør," sagde Lis Frost.

"Som nævnt har konventionen allerede på flere punkter ført til ændringer af lovgivningen.

Og når man på én gang kan hævde, at dansk ret ganske vist lever op til konventionen, men alligevel skal ændres som følge af konventionen, hænger det sammen med, at den ikke alene er et juridisk dokument, men i lige så høj grad er et politisk instrument."

Efter Lis Frosts mening spiller Børnekonventionen en væsentlig rolle som platform for at beskæftige sig med børn og unges forhold.

"Den legitimerer i høj grad, at man politisk forholder sig til børn og unges situation og fx nedsætter et råd som Børnerådet, der klart sætter fokus på børn og unge," sagde hun.

Fremtiden

En af de fremtidsudsigter, man kunne forestille sig for Børnekonventionen, var indførelse af et afgørelsessystem, en domstol, a la Menneskerettighedsdomstolen.

Lis Frost mener dog ikke, konventionen egner sig hertil.

Børnekonventionens tekst og indhold har simpelthen ikke den præcision, der er en nødvendig forudsætning for juridisk stillingtagen til eventuelle overtrædelser.

"Børnekonventionens upræcise karakter lægger en vis dæmper på effektiviteten, men betyder på den anden side også, at den på godt og ondt er åben for en dynamisk fortolkning, at den er rettet mod fremtiden, og den kræver bestandige genovervejelser," sagde hun.

En af de ting, Danmark efter hendes mening i en nær fremtid kommer til at debattere igen, er, om anonymitet i forbindelse med kunstig befrugtning strider mod konventionens artikel 7 om barnets ret til at kende sine forældre.

"Da Børnekonventionen blev vedtaget, tog artikel 7 ikke sigte på anonymitetsproblemer, men derimod på tilfælde, hvor børn var blevet stjålet fra deres forældre og lignende situationer," sagde Lis Frost.

"Men Børnekomitéen har efterfølgende problematiseret anonymitetsreglerne i lyset af artikel 7. Folketinget debatterede spørgsmålet i 1997, og det er en debat, der vil komme op igen. Uanset hvad resultatet bliver, illustrerer eksemplet, at konventionen er så generel og upræcis i sin udformning, at det ville være politisk og retsligt problematisk med en overnational afgørelsesinstans. Børnekonventionen udspringer imidlertid af et ønske om hele tiden at forbedre børns vilkår, og derfor vil Danmark aldrig kunne hvile på laurbærrene. Der vil altid være ting, der kan gøres bedre."

Faktaboks:

Børnekonventionens rettighedsbegreb

- _ Et barn er et menneske med et menneskes ret
- _ Men børn har et særligt behov for omsorg og beskyttelse
- _ Konventionen prioriterer derfor beskyttelses- og tryghedsrettigheder frem for selvstændige rettigheder

Faktaboks:

Barnets bedste er en term, der gradvist er ved at vinde indpas i Danmark og langsomt erstatter det tidligere udtryk: Barnets tarv. Denne sproglige fornyelse er også udtryk for en gradvis ny erkendelse af og ny vægtning af barnets interesse. Det viser sig i lovgivningen på børneområdet, der i stigende grad motiveres ud fra et ønske om at styrke barnets bedste interesse.

Børnerådets rapport til FN's Komité om Barnets Rettigheder.

Børns rettigheder i praksis

Utopia eller virkelighed?

Redigeret indlæg ved Peter Newell, Storbritannien, rådgiver for UNICEF's Europakontor i Geneve

"Det faktum, at alle verdens stater på nær to har underskrevet og ratificeret disse meget detaljerede principper og standarder, er i sig selv en stor sejr, en sejr med et umådeligt potentiale.

Konventionen konfirmerer, at børn har menneskerettigheder præcis som resten af os.

Det er indlysende, at udvikling af en menneskerettighedskultur mere end noget andet bygger på børnene.

Hvis børn ikke nyder menneskerettigheder, hvis ikke rettighederne er bygget ind i deres tidlige udvikling, uddannelse og ind i regeringsmagten og institutioner for børn. Hvordan skal de som voksne så kunne tage menneskerettigheder alvorligt?

Jamen så er der heller ikke nogen seriøs udsigt til at udvikle en kultur i fremtiden, der bygger på menneskerettigheder.

Den følelse af håb, der ligger i den sejr, at konventionen næsten universelt er ratificeret, dæmpes kun af en følelse af vrede over det hykleri, der ligger i, at USA holder sig udenfor.

Det er hykleri, at et rigt og magtfuldt land løfter pegefingeren overfor andres menneskerettigheder, mens det selv fejler, når det gælder beskyttelsen af sine egne børn.

Et land, der stadig foretager henrettelser af børn, et land, hvor mindst to stater responderede på den voldelige tragedie omkring skyderierne på Columbine High School ved at vedtage love, der konfirmerer forældres ret til korporligt at afstraffe deres børn.

Jeg håber sandelig, at verdenssamfundet vil udtrykke sine følelser mere og mere stærkt.

Åbenlyse succeser

Udover næsten universelle ratifikationer, hvilke andre åbenlyse succeser har der så været?

Konventionen har betydet en ny synlighed af børn og deres rettigheder i næsten alle lande. Regeringer, som konfronteres med pligten til at indrapportere, er i hvert fald begyndt på at dokumentere, hvordan deres børn har det.

De har fundet ud af, at der ikke alene er behov for nye love, hvis konventionen skal implementeres, men også for nye institutioner, strukturer og aktiviteter.

Nye enheder, kommissioner, råd, børneombudsmænd, interministerielle komitéer, regeringsnedsatte grupper, NGO-samarbejder om børns rettigheder, rapporter om børns vilkår, informationer om børns rettigheder er dukket op på alle kontinenter.

Mange institutioner, store internationale som fx UNICEF, Save The Children samt små lokale NGO-grupper har iværksat aktiviteter, der knytter dem til konventionen.

Med de ord, UNICEF bruger i Mission Statement: "Striving to establish children's rights as enduring ethical principles and international standards of behaviour towards children."

Et af de mest indflydelsesrige ikke-statslige initiativer i UK har været at få lokale myndigheder og NGO'ere til formelt at adoptere konventionen og anvende den til at revidere deres politik og praktik – både internationalt, og i de hjemlige opgaver de varetager.

Globalt set har en masse ny lovgivning, der tydeliggør børns rettigheder, set dagens lys.

Mange stater – fx Etiopien og Sydafrika - har indsat nye børnerettighedspassager i deres lovgivning. Andre som fx Brasilien, Rusland, Vietnam og Nicaragua har udviklet specielle og særligt detaljerede børnestatutter.

Jeg synes, at mange af de folk, der arbejder med børn, let bliver for utålmodige overfor den opmærksomhed, der er på legale reformer i implementeringsprocessen.

Men jeg antager, at vi alle er enige om, at lovgivningsarbejde er af fundamental interesse.

Uden klare, legale institutioner, overvejelser samt fremme af principper og omsorg for konventionen vil det være usandsynligt, at positive politikker og praksiser i forhold til børn vil udvikle sig – bortset fra diskriminerende lappeløsninger.

På den anden side er det klart, at selv de smukkeste og mest officielle strukturer er værdiløse for børn, hvis ikke de er kendt, bliver brugt, er ordentligt implementeret og bliver behørigt fremmet ved hjælp af opmærksomhedsskabende aktiviteter og uddannelse.

Et juridisk instrument

I stigende grad bliver konventionen citeret og anvendt over hele verden til at fremme skelsættende domme i retssystemet.

Især når det gælder børns rettigheder, når de adskilles fra deres forældre mod deres vilje, er konventionen blevet refereret og har gjort børns rettigheder mere synlige i retssystemet.

Højesteretsdomme i Indien, har på baggrund af konventionen fastslået retten til uddannelse.

Ligesom domme fra den europæiske Menneskerettighedsdomstol har bandlyst forældres ret til korporlig afstraffelse af deres børn.

Samtidig med at børn i børnepolitik bliver mere synlig, der hvor deres rettigheder før blev glemt og var usynlige, er man også begyndt at lægge mærke til børn. Konventionens principper imod diskrimination er blevet taget meget alvorligt af FN's Børnekomité, der har lagt et enormt pres på regeringer om ikke at glemme nogen børnegruppe.

De mørke sider af barndommen er blevet synlige. Husk på, at det blot er 30 eller højst 40 år siden, at misbrug af børn blev opdaget – selvfølgelig vidste børnene selv alt om det også før den tid! I dag har vi viden om de tusindvis af børn, der lever og arbejder på gaden. Vi ved, at børn er udsat for ekstrem fysisk og seksuelt misbrug såvel indenfor familiens fire vægge som i alle mulige institutioner, i den kommercielle sexindustri, børnepornografi, uhyggeligt børnearbejde og i almindelige kulturelle traditioner for, hvordan man behandler børn såvel sundhedsmæssigt som med hensyn til deres værdighed.

Alt er blevet meget mere synligt – også at børn i krige ikke blot påvirkes af krige, men selv er blevet målet for krige. (Graca Machel's studie: "The Attack on Children")

Konventionen har affødt nye, principielle udfordringer i forhold til alle mulige typer vold mod børn. FN's Børnekomité er den første organisation, der kompromisløst har bandlyst enhver

form for korporlig afstraffelse af børn, og som har kritiseret den officielle accept af "rimelig afstraffelse", som den eksisterer i UK og andre stater.

Lige så stor en udfordring for kampen om ligestilling, som den mere eller mindre anerkendte hustruvold er blevet for kvinder. Lige så stor en udfordring bør vold mod børn være.

At gøre oprør mod afstraffelse af børn er vitalt, hvis man vil hævede deres status som mennesker med lige ret til fysisk integritet og menneskelig værdighed.

Det er i den forbindelse meget værdifuldt for os, at Danmark har sluttet sig til den lille, men voksende gruppe af stater, som tager afstand fra korporlig afstraffelse af børn.

Konventionen er påbegyndt den lange proces, det er at udfordre den traditionelle opfattelse af børn som deres forældres eller samfundets ejendom.

At skabe plads til og give børn mulighed for at udtrykke deres mening og selv lære at tage disse holdninger seriøst, er en proces, der er ved at vokse frem – både i familien, i skolen og i det offentlige liv – ja selv i mange landes regeringspolitikker.

En anden succes har været at skabe en afbalanceret måde at betragte familien og dens betydning for børn på.

Konventionen er ikke anti-familiær – langt fra. Men konventionen vil fremme en bred definition af begrebet familie. Konventionen støtter også en styrkelse af forældreansvar, og det gælder begge forældres ansvar med barnets interesser som omdrejningspunkt.

Globale trusler

Hvordan kommer vi så videre – hvilke globale trusler er der mod konventionen?

For det første er der en kombination af fundamentalisme og, hvad jeg vil karakterisere som højreorienterede familiekampanjer, som udspreder grove misforståelser om konventionen som antifamilie-orienteret.

Det er kræfter, som prædiker doktriner om synd, og som er fortalere for, at man banker djævelen ud af børn, sulter børn i opdragelses øjemed, lærer dem bordskik, allerede mens de sidder i deres høje stol ved at lade dem græde, være alene eller ved at slå dem og holde dem nede etc. Det er kræfter, der mener, at babyer skal oplæres i moral!

Fordi der er blandet religion ind i disse overgreb, er folk tilbageholdende med at afvise fortalerne for disse potentielt dødelige budskaber og de sammensværgelser om misbrug af børn, som der i virkeligheden er tale om.

På en bredere skala eksisterer der en trussel i at acceptere menneskerettigheder, der hviler på usofistikeret respekt for kulturelle forskelle.

Der må efterhånden være enighed om at bandlyse omskærelser af kvinder. Men der er mange andre kulturelle traditioner af samme art, der involverer børn, hvor man tøver med klart at sige fra overfor kriminelle aktiviteter. Aktiviteter, der er brud på menneskerettighederne – og hvor mange af overgrebene desuden er kønsdiskriminerende.

En anden trussel, som er opstået efter at konventionen ikke længere er en nyhed, er at den bliver en del af baggrunden i stedet for at være i forgrunden for politik og i den offentlige debat.

At konventionen både i befolkningers og regeringers bevidsthed er blevet til et generelt manifest, mere end et meget detaljeret sæt af krav, der hører under international lov, kan på denne måde være problematisk.

Vi bliver nødt til at styrke rapporteringsprocessen – såvel i Geneve, hvor der er et efterslæb med at studere rapporterne, hvilket truer hele processen - som i hver enkelt stat, hvor man må sikre sig, at konventionens styrke ikke aftager indenfor de fem års intervaller, der er mellem afrapporteringerne.

Det er vigtigt, at potentialet i hele denne proces, der drejer sig om at holde øje med og liv i hjemlige aktiviteter, ikke går tabt.

Barrierer

Nogle særlige vanskeligheder står i vejen for virkeliggørelsen af konventionen.

Fx definitionen af begrebet medindflydelse. Hvad mener man med det, og hvor langt skal det strække sig?

Jeg oplever, at vi alle er i færd med at lære på dette område. De fleste stater er i gang med at skabe strukturer, der tillader børns rettigheder at blive hørt, og hvor deres synspunkter kan få den fornødne opmærksomhed i forhold til børnenes alder og forståelsesniveau.

Kun i meget få lande eksisterer denne officielle struktur i alle de situationer og institutioner, hvor børn befinder sig.

For ofte er der kunstige aldersbarrierer i forhold til, hvornår børn inddrages, aldersbarrierer som artikel 12 faktisk ikke legaliserer.

Der er stadig alt for mange tiltag og procedurer, som godt nok søger at inddrage og konsultere børn – men hvor det sker for sent, og efter at de store beslutninger er taget. Og der er for mange engangsaktiviteter – børneparlamentar fx - der mangler en klar opfølgning. Og desuden gør man for lidt ud af skabe disse tiltag på børnenes præmisser og udskifte voksenattituder med børns måde at se tingene på.

Et aspekt af at give børn en stemme er udviklingen af klageprocedurer og –systemer, der kan tage stilling til sanktioner, når der sker brud på børns rettigheder.

Der mangler måder, hvorpå man kan styrke børn til selv at gøre noget eller få noget gjort ved aspekter af deres liv, der bekymrer eller skader dem.

Vi har alle haft voldsskandaler inklusiv sexvold mod børn i alle slags institutioner. Vi er alle blevet mere opmærksomme på graden af vold mod børn i deres egne hjem. Men har vi været tilstrækkeligt opmærksomme til også at gøre noget ved problemerne?

De fleste formelle undersøgelser om overgreb på børn enten i familien eller i institutionerne viser, at enten beklagede børnene sig ikke, eller også blev deres klager ikke hørt.

Og når der sker voldsomme indgreb, siger børnene ofte, at de ville ønske, de aldrig havde sagt noget.

Det er helt sikkert, at vi har brug for at involvere børn i debatten om, hvilke slags råd, advokater eller andre klageinstansen, de vil kunne have tillid til.

Vi har brug for - sammen med børnene - at finde ud af, hvordan det system, der skal fremme deres rettigheder, skal se ud. Der skal også tages stilling til – sammen med børnene – hvordan de skaffes adgang til effektive og passende domstole, såvel regionalt, nationalt som internationalt, hvis alt fejler.

Tillid er et andet meget vigtigt punkt for børn. Eksisterer der i dag retsindstanser, der vil respektere børns ønske om tillid og fortrolighed i de mest ekstreme, måske livstruende situationer, og som ikke vil referere deres sag, med mindre børnene giver deres tilladelse?

Og hvad med babyer? Nogle gange føler jeg, at den nye mere positive fokusering på børn kan føre til, at vi glemmer babyernes vilkår.

Hvis man er under 1 år gammel og lever i UK, har man fire gange så stor risiko for at blive mordoffer end nogen anden aldersgruppe – og morderne er som regel forældrene til barnet. Jeg kender ikke de danske tal, og ved ikke om I allerede har taget fat på en debat om behovet for at undersøge alle børnedødsfald og skader mod børn – en debat som nogle andre stater er i fuld gang med.

I UK har skolesystemet ikke ændret sig meget siden 60'erne. Perspektivet er stadig snævert, fokuseret på prøver, tabeller og kontrakter mellem forældre og skole, hjemmearbejde og uniformer etc.

Konventionen kræver ikke blot, at skoler respekterer børns rettigheder og at deres rettigheder ikke efterlades ved skoleporten, men også at man reelt involverer børn – uden forudbestemte begrænsninger – i debatten om, hvordan skolesystemet skal se ud i det næste årtusinde. De store forandringer i verden og hele informationsrevolutionen kræver nogle fundamentale ændringer.

Vi har brug for et frisk syn på, hvad skolen, som jo spiller en enorm rolle i barndommen, betyder for børn.

Det kan være praktisk for de voksne på denne måde at slippe af med børnene, men er det også rigtigt for børnene – for fremtiden og for vores samfund?

Børnene bør sammen med de voksne være engagerede i denne analyse og debat – en debat, der bør tage sit udgangspunkt i børnene store interesse i skolesystemet.

Børn i et retssamfund

Et af de meget svære punkter i dette overblik over børns rettigheder, er børns retssikkerhed.

Der er ingen tvivl om, at der globalt set mange steder er en spændende udvikling i gang på dette område. Man er i gang med at udarbejde særlige systemer, der respekterer detaljerne i konventionen og tager udgangspunkt i FN's regler og retningslinier.

Men der eksisterer på samme tid en modbevægelse, der bestandigt promoverer afstraffelse og fængsling af børn på bekostning af rehabilitering.

USA - igen – praktiserer nogle forfærdelige attituder og holdninger på dette område, og i UK har vi taget nogle af dem til os.

De fleste lande, der søger at udvikle positive systemer, har problemer – både på grund af holdninger i befolkningen og i medierne – når de konfronteres med børn, som begår alvorlig kriminalitet – som mord, voldtægt etc.

Vores viden om voldens rødder er stor nok til, at vi også mere eller mindre er sikre på, at disse børn, der begår alvorlige forbrydelser, selv har været udsat for alvorlig vold og ydmygelse under opvæksten.

Hvis ikke vi vil spærre disse børn inde på livstid og smide nøglen væk eller henrette dem, bliver vi nødt til at fokusere på rehabilitering – for vores alle sammens skyld. Det indebærer, at man kun spærre børn inde, når de udgør en alvorlig risiko for den almindelige sikkerhed i samfundet og i så fald kun lukker dem inde i så kort tid som overhovedet muligt.

Der går stadig dønninger i UK efter det otte år gamle mord på den 2-årige Jamie Bulger. Holdningerne har dog ændret sig en smule, siden dengang, hvor de skrigende masser angreb vognen med de diminutive mordere, på vej til deres meget voksne retssag.

For et par uger siden, søgte fængselsinspektøren om frigivelse af de to nu 18-årige drenge, før de overførtes til et fængsel for voksne forbrydere. Hans ansøgning blev afslået, men de fleste medier støttede hans anmodning, hvilket var en fuldstændig kovending.

Retssagen otte år tidligere blokerede ved at navngive dem desuden totalt for en mulig rehabilitering af drengene. Og man tvang dermed også deres familier til at gemme sig og med jævne mellemrum flytte bopæl.

Og så sent som i sidste uge navngav en dommer to 14-årige, som havde slået en voksen ihjel. Hvis man har med et barn at gøre, er det umuligt at mikse hævn og rehabilitering. Regeringer og hele retssystemet burde i stedet lede den offentlige mening væk fra disse forældede holdninger og praksiser.

Og når vi nu beskæftiger os med fængsling, er det så ikke på tide, at det voksne retssystem tog principperne i artikel 9 alvorligt. At man gik i gang med at overveje de berørte børns tarv, og konsekvenserne af en adskillelse, hver gang man dømmes forældre eller andre nøglepersoner til fængselsstraffe.

Der er selvfølgelig mange andre vanskelige emner.

Howdan kan vi bruge mediernes enorme potentiale til at hjælpe med at realisere børns rettigheder – hjælpe til med at uddanne folk i rettigheder, med at offentliggøre brud på rettighederne, promovere børns deltagelse – og på samme tid begrænse den trussel, der eksisterer i et stereotypet og fremmedgjort syn på børn og i at voksne invaderer børns privatliv.

Der er hele spørgsmålet om identitet, at et barn har ret – så vidt det er muligt – til at kende sine forældre. Her rejser gamle problemstillinger omkring adoption og nye omkring kunstig insemination. Disse emner skal man tage op igen og vurderes i lyset af konventionen.

Aldersbegrænsninger på rettigheder. Hvilke udspringer af kompetenceniveauer, hvilke er logiske?

Og så er der den store og allestedsnærværende trussel fra markedskræfterne, børn betragtet som målgruppe, som forbrugere, der bliver yngre og yngre. Der er tobaksindustriens kyniske dødstrussel, og hele privatiseringsbølgen af de offentlige ydelser, som unddrages konventionens krav.

Hvor skal vi hen?

Der er ingen tvivl om, at implementering af konventionen er en uendelig historie.

Jeg mener, vi alle må se på målet. Hvor vil vi hen? Hvordan ser et børnenes utopia ud? Et børnevenligt samfund, der tager udgangspunkt i børns behov?

Ikke engang i fiktionen er der skrevet særligt meget om dette utopia.

Nogle af elementerne i et utopia kan vi så småt begynde at skimte.

Helt generelt må vi være meget opmærksomme på, at børns rettigheder varetages i familierne, og når jeg siger familier, mener jeg de voksne, hvem de end er, som er dem, der har ansvar for

barnet. Så et barneorienteret samfund vil fokusere meget på at forberede mennesker til forældreskabet og til den omsorg, der er forbundet med det.

De Nordiske lande er efter min mening i front på dette område, og bør være mere moralske med denne holdning.

Fødsler bør være genstand for meget mere festlighed, end det er tilfældet i de fleste samfund i dag. I UK er registrering af en fødsel stadig en trøls formalitet i et gråt bureaukratisk system. Var det ikke muligt at gøre det til en symbolsk festliggørelse og en forberedelse til forældreværdigheden – en markering af samfundets og familiens ansvar overfor et nyt menneske?

Med dette udgangspunkt ville også følge større forståelse og synliggørelse af forældrenes og samfundets sociale ansvar overfor børn, og muligvis et mere detaljeret officielt system til at definere dette - ikke for at fremme det men som et fundament for uddannelse.

Vi ville sørge for, at voksenalivet og arbejdsvilkår havde tilstrækkeligt med plads til børn, og at vi brugte teknologien til at fremme den fleksibilitet i arbejdet, som der er behov for.

Ansatte ville i et børnenes utopia således konkurrere om at fremme de mest børnevenlige ansættelseskontrakter og børnevenlige arbejdsvilkår, og arbejdspladserne ville hilse børn velkommen.

Respekt for børns udvikling af meninger og følelser ville reflekteres i klare og tydelige systemer og afspejle sig i politik og praksis på alle niveauer.

Uddannelsessystemet ville inddrage børn og gøre dem til aktive deltagere i, hvordan man bedst opfylder deres undervisningsbehov, ikke som tomme blodårer, der blot skal fyldes med præfabrikerede, obligatoriske oplysninger.

I staten og i kommuner og amter - ja helt ned på lokalsamfundsplan ville børns synspunkter og interesser være repræsenteret i alle beslutningsprocesser. Børns synspunkter ville være med fra de tidligste politiske processer, hele vejen igennem implementering, opfølgning, evaluering og i praktisk udførelse.

Valgaldere vil helt sikkert blive sat ned (eller stemmer man overhovedet i utopia?). Når man kan gifte sig og i mit land kæmpe for sit land, når man er 16 år gammel, er det da mærkeligt, at man ikke kan stemme.

Hvis børn kunne stemme, ligeså snart de kunne demonstrere og vise, at de forstod formålet og proceduren, ville de have fortjent deres stemme ved at bestå en test, som mange "voksne" stemmeberettigede helt sikkert ville dumpe i.

Og selvfølgelig ville der i ethvert land være uafhængige instanser, der arbejdede for at indføre, fremme og beskytte børns rettigheder. Og alle mulige slags organisationer bestående af børn, bakket op af passende voksenstøtte, ville dukke op.

Sensibiliteten overfor vold og ydmygelse af børn ville blive dybere, og man ville ikke tolerere børneulykker, men fokusere på hvordan man forbyggede det forbyggelige. På samme tid ville overdreven frygt for ukendt fare og angsten for trafik- og andre ulykker som dramatisk har begrænset børns bevægelighed, blive erstattet af en realistisk forståelse af den sande fare og af samfundsstrategier, der havde til formål at formindske dem endnu mere.

Man ville fokusere på trygge nærmiljøer, hvor børn ville have plads og frihed til at kunne gå, løbe, køre på rulleskøjter og cykle.

Den særlige forbindelse mellem børns udviklingsmæssige behov og miljøet omkring os ville være åbenbar og blive forstået af alle.

Mange samfund synes at være kommet længere i forståelsen af, hvor afgørende respekten for miljøet er for vores fremtid, end de er kommet forståelsen af, hvor afgørende respekten for små børn er for den samme fremtid. Disse to emner hænger uløseligt sammen.

Dette var blot glimt, usammenhængende bidder af puslespillet. Nogle bidder er allerede på plads i mit hjemland - flere, tror jeg, i jeres. Vi har behov for en stadig mere klar idé om, hvor vi vil hen, hvis vi skal vide, hvilke forandringer der skal til, og hvordan vi skal forandre det bestående.

Konventionen er et spændende og kraftfuldt instrument, hvis styrke afhænger af i hvilken grad, vi tager den alvorlig i vores liv med og for børn, og hvordan vi arbejder på at få vores regeringer til at tage den alvorlig.

Den eneste begrænsning for anvendelsen findes i vores energi og fantasi.

Anbefalinger til FN's Børnekomité

Indlæg ved læge Tove Petersen, medlem af Børnerådet

Børnerådets rapport til FN's Komité om Barnets Rettigheder sætter fokus på udvalgte områder. Rapporten er et forsøg på at nuancere det billede, der tegnes i den officielle rapport, der blev sendt fra den danske regering til FN i 1998.

Hvert femte år skal de lande, der har tilsluttet sig FN's Børnekonvention aflevere en rapport til FN's Børnekomité, hvori det pågældende lands regering gør status over arbejdet med at virkeliggøre konventionen.

Danmark afleverede i sommeren 1998 sin anden officielle rapport, og den forventes at blive behandlet af komitéen i efteråret 2000.

Andre parter end regeringen kan overdrage alternative rapporter eller supplerende informationer til FN's Børnekomité for at styrke komitéens mulighed for at danne sig et nuanceret billede af indarbejdelsen af konventionen i det enkelte land.

Børnerådet har fundet det nødvendigt at supplere Danmarks officielle rapport og har derfor udarbejdet en rapport, der forelå i udkast på årsmødet.

Set i et internationalt lys har danske børn det godt, men der er også klart erkendte problemer for børn i et moderne velfærdssamfund som det danske. Det er vigtigt, at disse problemer bliver gjort synlige og dermed bidrager til et give et mere dækkende billede af børns opvækst i Danmark.

I Børnerådets supplerende rapport er der sat fokus på udvalgte områder, disse blev på årsmødet gennemgået af læge og medlem af Børnerådet Tove Petersen.

Rettigheder men også beskyttelse

I Børnekonventionen er et barn defineret som en person under 18 år. Denne definition, mener Tove Petersen, det er vigtigt at holde fast i.

"Definitionen betyder ikke, at børn ikke har rettigheder, men det er en bestandig afvejning af, hvor langt rettighederne skal strække sig," sagde hun.

"Hvor man måske kan synes, det er i orden, at børn kan vælge skole, kan det være mere problematisk at tage stilling til, om det også er i orden, at et barn kan vælge at sige nej til en eventuel livsbevarende behandling. Jeg mener, man skal passe på, at det faktisk at man giver børn rettigheder, ikke betyder, at beskyttelsen af dem forsvinder."

Et af de punkter, Børnerådet har beskæftiget sig med i sin supplerende rapport, er diskrimination af børn.

Børnerådet skriver i den forbindelse, at integrationsloven bør ændres, så der skabes lighed mellem familier, der modtager integrationsydelse og familier, der modtager kontanthjælp (et problem, der er blevet løst siden årsmødet. Red.).

"Denne forskelsbehandling kan ikke undgå at komme til at gå ud over børnene," sagde Tove Petersen.

Men det er ikke kun børn med udenlandsk baggrund, diskriminationsartiklen henviser til, også forskelsbehandling på andre områder kan give problemer:

"Både i forbindelse med anbringelse af børn udenfor hjemmet, og i forbindelse med sundhedsindsatsen overfor børn er der betydelig forskel fra kommune til kommune. Der er en geografisk skævvridning af tilbud til børn."

Barnets bedste

Der er efter Børnerådets opfattelse et stort behov for at se nærmere på, hvordan vi i Danmark varetager barnets bedste – det nye ord for barnets tarv – såvel i forhold til lovgivning, som sociologisk, pædagogisk, historisk og psykologisk.

Der er behov for at vurdere, hvordan barnets bedste varetages i forhold til Menneskerettighedskonventionen i fx skilsmisssager, hvor der kan opstå konflikter mellem forældre og børns interesser.

"Jeg føler mig personligt noget utryg og bliver ret usikker, når jurister fremhæver retspraksis i højere grad end barnets bedste. Og det er en meget væsentlig diskussion at tage hul på," sagde Tove Petersen.

Bedre forhold for børnefamilier

I sit indlæg havde Børnerådets formand, Per Schultz Jørgensen, berørt afsnittet om medbestemmelse, og Tove Petersen valgte derfor at sætte fokus på sundhedsafsnittet. Et af de meget aktuelle problemer er efter hendes mening, hvordan vi her i landet varetager det ufødte barns rettigheder.

"For det ufødte barn gælder konventionen ikke," sagde hun.

"Men vi er i Danmark i tiltagende grad opmærksomme på fostrets rettigheder. Abort af levedygtige fostre er ikke længere tilladt. Men vi yder ikke misbrugende og psykisk syge vordende mødre tilstrækkeligt med hjælp, ligesom der er utilstrækkelig rådgivning af de kvinder, der nægtes en sen abort. Kommunernes og amternes indsats skal styrkes på disse områder. Og så mener vi, der er behov for tilgængelige døgnvagter, hvor småbørnsfamilier kan henvende sig med problemer, de ikke selv magter."

Vi er så rige, så vi ifølge Tove Petersen burde have råd til at give børnefamilierne bedre vilkår, end de har i dagens Danmark. Fx finder Børnerådet, at institutionstilbudene til børn kræver et eftersyn. Der er således ingen regler for, hvor meget plads børn skal have at boltre sig på i daginstitutionerne.

"Stigningen i antallet af infektioner blandt børn er bekymrende – men det er der ingen, der gør noget ved," sagde Tove Petersen.

"Der bør stilles mindstekrav til det fysiske miljø – også i skolerne - børn har ikke mindre behov for et godt miljø end arbejdende voksne."

Barselsorloven er heller ikke tilstrækkelig, mener Børnerådet. Den skal forlænges til minimum 12 måneder.

"Det tidspunkt vi i dag afleverer vores børn i institutioner – nemlig omkring 6-8 måneders alderen - er set fra barnets synspunkt det dårligst tænkelige," sagde Tove Petersen."

Faktaboks

Børnerådets rapport i overskrifter

- *Implementering af Børnekonventionen i Danmark*
- *Definition af et barn*
- *Generelle principper*
- *Beskyttelse mod diskriminering*
- *Barnets bedste*
- *Barnets ret til medbestemmelse*

- *Familieforhold*
- *Børn i skilsmisse*
- *Alternativ omsorg for børn*
- *Børns ret til beskyttelse mod seksuelt misbrug*

- *Børns sundhed og velfærd*
- *Uddannelse, fritid og kulturelle aktiviteter*

- *Børns medbestemmelse*
- *Forældremyndighed, navn og adoption*

- *Børns medbestemmelse i sundhedsvæsenet*
- *I sociallovgivningen*
- *På skoleområdet*
- *På fritidsområdet*
- *Børn i det kommunale demokrati*
- *Børns medbestemmelse - en samlet vurdering*

- *Børns sundhed og velfærd*
- *Barnets ret til liv*
- *Mindre børns ret til sundhed og sundhedsforanstaltninger*
- *Omsorg for børn og støtte til arbejdende forældre*
- *Større børns ret til sundhed*
- *Rettigheder for børn med handicap*

- *Børn i sårbare ene-forsørgerfamilier*

Børnerådets supplerende rapport forventes færdigtrykt i begyndelsen af år 2000, og vil herefter kunne rekvireres hos Børnerådet.

Faktaboks 1:

Mindst 4% af børn under et år skønnes at være udsat for omsorgssvigt. Børnemishandling er den hyppigste årsag til alvorlige evt. dødelige hovedtraumer hos spædbørn.

Børnerådets rapport til FN's Komité om Barnets Rettigheder.

Faktaboks 2:

Når det drejer sig om alvorlige sygdomme og dødelighed har udviklingen været positiv for danske børn. Kræft er den hyppigste medicinske dødsårsag, men i dag bliver mere end 70% af børn med cancer helbredt.

Dødeligheden for spædbørn, småbørn og skolebørn er halveret fra 1975 til 1995 bl.a. som følge af nedgangen i dødsulykker. I 1996 lå antal dødsfald pr. 1000 børn på 0,3 for 1-4 årige, 0,2 for 5-14 årige og godt 0,4 for 15-19 årige, højest for drenge.

Børnerådets rapport til FN's Komité om Barnets Rettigheder.

Nævnet for Etnisk Ligestilling og Det Danske Center for Menneskerettigheder

Anbefalinger til FN's Børnekomité.

Indlæg ved cand. jur. Eva Ersbøll, Det Danske Center for Menneskerettigheder

Ikke mindst kommunikationsproblemer betyder, at det i Danmark på en række områder er svært at sikre etniske minoritetsbørns rettigheder.

Den supplerende rapport fra to involverede organisationer har især til formål at skabe viden om Børnekonventionen i forhold til denne gruppe børn.

Også Nævnet for Etnisk Ligestilling og Det Danske Center for Menneskerettigheder har i samarbejde udgivet en supplerende rapport til den officielle danske rapport til FN's Børnekomité.

De to organisationers baggrund for at udarbejde rapporten har været, at etniske mindretalsbørn har særlige problemer i det danske samfund og derfor også kræver en særlig opmærksomhed.

Godt nok er etniske minoritetsbørn som alle andre børn omfattet af den officielle danske rapport, men deres muligheder for at drage nytte af de foranstaltninger, der skal sikre opfyldelsen af deres rettigheder, kan være begrænset fx af sproglige eller socio-kulturelle forhold i børnenes liv.

Og i rapporten beklager de to organisationer, at de kommunikationsproblemer, børn har, når dansk er andetsprog, ikke omtales i den officielle rapport.

Sprogbarrierer

Det var da også de sproglige barrierer, der var omdrejningspunktet for videnskabelig medarbejder i Det Danske Center for Menneskerettigheder Eva Ersbøll, da hun indledte en kort gennemgang af rapporten, inden hun satte sig i panel, for at besvare spørgsmål sammen med medforfattere til rapporten: Lektor fra Ålborg Universitet Marianne Skytte, lektor ved Københavns Universitet Anne Holmen og Anette Faye Jacobsen, uddannelseschef Det Danske Centre for Menneskerettigheder.

"Der er brug for styrkelse af tolkeuddannelsen. Børn er hurtige til at lære sprog, men de lærer det til husbehov – på et ikke særligt nuanceret plan, og det overses derfor ofte, at de ligesom voksne, kan have brug for tolkebistand," sagde hun.

Men også artikel 36 i Børnekonventionen, der handler om beskyttelse af barnet mod udnyttelse, overtrædes ofte, når det gælder tolkning.

"Børn, der tolker for deres forældre, bliver uundgåeligt også inddraget i deres problemer, og det lider de ofte under," sagde Eva Ersbøll.

Rapporten kommer ind på mange af de problemstillinger, der er specielle for etniske minoritetsbørn, bl.a. retten til social sikkerhed, ret til uddannelse, frihedsberøvelse af børn og hele den debat, der hersker om retten til modernmålsundervisning.

Men diskussionen med panelet centrerede sig især om de utilstrækkelige forudsætninger, der er for kvalitative anbringelser af de etniske minoritetsbørn udenfor hjemmet.

Efter Børnekonventionen skal der tages hensyn til, at der skal være sammenhæng i børnenes opvækst og deres etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund. Det kan være svært at tilgodese i de nuværende døgninstitutioner og plejefamilier.

"De muligheder, der er her i landet i dag for at anbringe børn med en anden etnisk baggrund, lever ikke op til Børnekonventionen," understregede Marianne Skytte.

Mangel på plejefamilier

Der findes ifølge Hanne Åkjær, formand for plejefamilierne i Danmark, ikke plejefamilier, der har den rette baggrund og forudsætninger for at tage sig af etniske minoritetsbørn.

"Og de familier, der muligvis kunne løfte opgaven, kender vi ikke, fordi de ikke henvender sig," sagde hun.

En af de akutte opgaver lige nu er ifølge Marianne Skytte, at finde frem til ressource stærke familier med etnisk baggrund, for bl.a. ved deres hjælp at gøre det muligt at opfylde konventionens intentioner også for etniske minoritetsbørn med problemer.

De børn, der af en eller anden grund er uunderviselige, er ifølge Kirsten Fischer, Centerleder for Udøvlingscentret for undervisning og uddannelse af tosprogede børn og unge, også stedbørn i systemet. Man modtager dem således ikke gerne på døgninstitutionerne.

"De sejler derfor i lange perioder rundt i systemet uden skolegang," sagde hun.

Viljen er til stede

Men selvom problemerne er akutte, er viljen til at gøre noget ved dem til stede, understregede formanden for danske døgninstitutioner, Ole Lennart Hansen.

"Der sker i dag meget få anbringelser på døgninstitutioner. Der er problemer med at finde tolke og personale, der har den rigtige baggrund. Men vi vil meget gerne være med til at løfte opgaven."

At gøre noget ved problemet kunne, som Eva Ersbøll understregede, være at give dels familierne dels potentielle studerende til pædagoguddannelsen positiv særbehandling. Men allervigtigst er det efter hendes mening at få udbredt konventionens budskab og indhold, ikke mindst blandt de personer, der skal sørge for at konventionen omsættes i praksis.

Anette Faye Jacobsen understregede:

"I øjeblikket er det ikke en forpligtelse, at Børnekonventionen indgår i uddannelse af fx lærere. Jeg synes, at uddannelsesinstitutionerne er et oplagt sted at starte, så i hvert fald de relevante mennesker får den nødvendige indsigt."

Rapporten i hovedoverskrifter

Rapporten er en udbredelse af børnekonventionen med et særligt fokus på etniske minoritetsbørns rettigheder:

Rapporten omhandler desuden

- Barnets ret til statsborgerskab*
- Barnets ret til at forbindelsen med begge forældre søges bevaret*
- Respekt for barnets mening*
- Sammenhæng i barnets opvækst*
- Adoption*
- Social sikkerhed og retten til en rimelig levestandard*
- Barnets ret til en uddannelse*
- Uddannelsens indhold*
- Beskyttelse af barnet mod udnyttelse*
- Frihedsberøvelse af børn*

Rapporten fra Nævnet for Etnisk Ligestilling og Det Danske Center for Menneskerettigheder kan rekvireres hos Nævnet for Etnisk Ligestilling på telefon: 3395 6700.

Faktaboks:

Om etniske minoritetsbørns sociale sikkerhed:

42% af fædrene er i jobtilbud, arbejdsløse eller får bistandshjælp, mens tilsvarende kun gælder for 5% af de danske fædre. Desuden er minoritetsmødrene hyppigere hjemmearbejdende husmødre (30%) og arbejdsløse (ca. 20%) end danske mødre, hvor kun 1 % er hjemmearbejdende husmødre og 9% arbejdsløse.

2/3 af de etniske minoritetsbørn vokser op i familier med en række materielle og sociale afsavn på grund af pengemangel, mens tilsvarende kun gælder 1/3 af de danske børn.

Socialforskningsinstituttets undersøgelse "Etniske minoritetsbørn i Danmark – det første leveår".

Faktaboks

Problemstilling

Barnet skal høres. Men hvordan?

Kan vi opstille bedre procedurer, som sikrer en psykologisk forsvarlig høring, der også tillægges vægt – således at alle parterets sikkerhed respekteres? Og kan vi samtidig sikre, at alle beslutninger begrundes i "barnets bedste", som det er beskrevet i artikel 3 i Børnekonventionen?

Hvordan opfatter børn en skilsmisse?

Hvordan synes børn fx, at de praktiserede deleordninger fungerer?

Vi mangler viden om, hvordan livet som skilsmissebarn opleves.

Vi mangler børnenes synsvinkel.

Børn i skilsmisse

Dilemma 1: Hvordan lever vi op til barnets ret til at blive hørt, som Børnekonventionen har formuleret i artikel 12- uden samtidig at skade barnet?

LINE

Line er syv et halvt år gammel. Hendes forældre blev skilt, da hun var 2 år, og de har fælles forældremyndighed.

Faren er i dag gift med Lone. Sammen har de et barn på 3/4 år og bor desuden sammen Lones to tvillingedrenge på 13 år.

Line bor hos sin mor, som er gift igen, og er på samværsbesøg hos sin far hver anden weekend fra fredag eftermiddag til søndag aften. Der er ingen aftaler om feriesamvær, fordi faren i begyndelsen ikke kunne overskue ferier på grund af sit firma og sin nye familie.

Samtale med forældrene

Nu er situationen, at faren gerne vil have Line fra torsdag til mandag morgen, hvilket moren ikke synes er en god ide, hun mener det bliver for meget for Line. Begge forældre er til rådgivningssamtale. Her anfører moren, at Line i løbet af det sidste halve års tid er blevet ked af at være hos faren. Farens holdning er, at det er moren, der gør det vanskeligt for Line, bl.a. fordi hun ikke kan lide farens kæreste. Det aftales, at Line kommer til samtale med en børnesagkyndig.

Samtale med Line og den børnesagkyndige

Line fortæller den børnesagkyndige, at hun er glad nok for at besøge sin far, men at den ene af de store drenge driller, og at faren og Lone ofte kan komme op og

skændes, at hun er bange for Lone, der kan blive meget gal. Lillesøsteren synes hun er sød, men hun græder også meget.

Ind imellem har hun mareridt, når hun skal sove hos faren og kan have svært ved at falde i søvn.

Line udtrykker ønske om engang imellem at kunne have sin far for sig selv, gå en tur eller i svømmehallen med ham.

Den børnesagkyndige spørger, hvor meget hun må fortælle forældrene, og Line siger, at hun må fortælle det meste videre, bare ikke det, hun har sagt om, at hun er bange for Lone.

Samtale med forældrene og den børnesagkyndige

Den børnesagkyndige fortæller forældrene, hvordan hun opfatter Line som et sensitivt barn. Hun påpeger, at det måske kan være svært for hende at finde plads i farens familie mellem halvstore børn og en baby, og at tonen er anderledes end den, hun er vant til fra moren.

Forældrene er lyttende, og faren accepterer, at Line endnu ikke er parat til at være hos ham i længere tid. Han lover at lytte til hende, når hun fortæller, at hun er anspændt og bange, han vil også gerne komme til flere arrangementer på hendes skole samt tage hende på tur alene, når hun besøger ham.

Moren er lettet over, at dialogen er i gang.

Problemerne er ikke løst

Efterfølgende opstår der dog problemer, fordi faren vil have sin nye familie med til fest i Lines klasse, hvilket moren ikke synes er en god ide, og faren kommer derfor ikke.

Et halvt års tid senere henvender faren sig igen. Denne gang for at få en aftale om en uges ferie. Han vil også gerne have Line juleaften. Han mener, det er hans tur, nu har moren haft hende i alle årene. Moren synes, det er i orden med ferien, men helt urimeligt at de traditionelle juleaftner, som Line er glad for, nu skal ændres.

Tonen mellem forældrene er skærpet.

Sagen munder ud i, at begge forældre vil søge om forældreretten. De indkaldes til et møde med statsamtjuristen.

Lille boks

Advokat Sys Rovsing Koch fremlagde Lines historie for et panel bestående af: Ledende psykolog i Fredensborg-Humlebæk Kommune, Birgitte Helmstedt

Læge på Svendborg Sygehus, Lawrence Heymans

Direktør i Mødrehjælpen, Hanne Simonsen

Fuldmægtig i Frederiksborg Statsamt, Peter Bidstrup

Journalist og forfatter til bogen "Kære far og mor", Signe Wenneberg

Når forældrekonflikter bliver barnets problem

Dilemmadebat

I den efterfølgende dilemmadebat debatterede eksperter, hvordan Lines problem bedst kunne løses. Og en ting var de fleste enige om. Det er forældrene, der skal løse Lines problem. Fordi Lines problem er forældrene manglende samarbejde.

"Børns trivsel afhænger af kontakten til begge forældre og de voksnes evne til at løse konflikter. Uløste konflikter, som der jo er i Lines tilfælde, udløser reaktioner som angst, modvilje etc. hos barnet," sagde ledende psykolog i Fredensborg-Humlebæk Kommune, Birgitte Helmstedt, der så Lines reaktioner som stress hos et barn, der ikke føler, hun kan trænge igennem og blive forstået, som er loyal overfor sin mor, og som i forhold til konflikterne i farens hjem har behov for tættere kontakt.

"Line er skrøbelig," sagde hun.

"De voksne skal sikre hende ro og tage hensyn. Hun skal ikke tvangsindlægges til de voksnes konflikter. Hendes forældre skal rådgives, så de forstår, hvad der sker med hende og lærer, hvordan de tager hensyn. Udgangspunktet for samværrets art er Lines behov. Og så skal hun have ro til at udvikle gode relationer til morens nye mand og sin stedmor."

Løsningen er dialog

Lawrence Heymans havde forud for årsmødet vist historien om Line til en 17-årig pige, som prompte reagerede med: "Sikke en åndssvag far – og moren, hun er heller ikke for god." Efter hans mening er det tydeligt i Lines historie, at ingen lytter til hende. De voksne taler om og til hende.

"Sagsbehandlingen er også typisk – opsplittet – som om hver enkelt person har sit eget isolerede problem," sagde han.

"Det er jo ikke virkeligheden. Problemet er fælles, og løsningen er dialog mellem parterne. I den familierapi vi kan tilbyde i Svendborg, deler vi op, hvis vi mener, de involverede har forskellige problemer, men i en sag som denne, er det fælles problemløsning. Vores mål er, at forældrene skal blive bedre til at samarbejde, for ellers bliver der krig i byretten. I øvrigt er weekendsamvær ikke godt for hverken faren eller Line. Det er "bedsteforældresamvær", og så slår det mig, at ingen ved, hvordan Line helst vil have, det skal fungere."

Statsamternes praksis – børnenes bedste?

Statsamternes opgave er at give problemer i forbindelse med børn og skilsmisse en fair behandling. Når der er uenighed mellem forældrene, som der er i Line-sagen om forældreret og juleaften, skal der tilbydes en børnesagkyndigrådgivning. Den har til formål at hjælpe forældrene til at opnå enighed og derigennem støtte barnet.

"Proceduren, som den beskrives, er almindelig praksis," sagde fuldmægtig i Frederiksborg Statsamt, Peter Bidstrup.

"Når vi, som det beskrives i Lines tilfælde, giver barnet lejlighed til en samtale uden far og mor er til stede, er baggrunden at sikre, at barnet får frihed til at udtrykke sine ønsker og behov."

Når man ikke til enighed fx om, hvor Line skal være juleaften, er det statsamtets praksis kombineret med Lines ønsker, der lægges til grund for afgørelsen. "Problemerne i forhold til barnet kan så være, at vores praksis muligvis ikke lever op til hans eller hendes ønsker," understregede Peter Bidstrup.

"Vi har som regel, at jul holder man på skift, med mindre der er etableret traditioner, som der er i Lines familie, for så skal de respekteres. Børn er meget traditionsbundne.

Børnekonventionen giver os faktisk mange hovedbrud – i det nævnte eksempel er der dog tale om en mild konflikt. Men at bede barnet give sin mening til kende er ikke uproblematisk. Det kan give barnet alvorlige problemer at skulle tage stilling.

Vores rådgivning i Statsamtet er meget konkret, og jeg kunne godt tænke mig, at vi kunne yde en bredere rådgivning og hjælpe forældre til at samarbejde om selv at løse de konkrete problemer. Det kunne man godt forlange. Det er jo ikke samfundets problem, men det forudsætter et rådgivningsapparat, som vi ikke har til rådighed i dag."

Forbandede jul

"Jeg ville aldrig spørge Line, hvor hun helst ville være," sagde direktør i Mødrehjælpen Hanne Simonsen. Hun mener ikke, at børnene skal være dommere i den slags sager.

"Selvfølgelig skal man lytte til hende, høre hvad hun mener er en god juleaften fx Og hvis hun altid har haft gode juleaftner sammen med sin mor, skal det selvfølgelig ikke laves om, med mindre Line selv udtrykker et brændende ønske."

Efter Hanne Simonsens mening er det ikke Line, der trænger til støtte, men hendes forældre, der skal have hjælp, fordi Lines trivsel afhænger af, hvordan forældrene opfører sig overfor hinanden.

"Og det skal de muligvis lære i et andet forum, hvor Statsamtet ikke er involveret," sagde hun.

Journalist og forfatter Signe Wenneberg har i bogen "Kære far og mor" samlet 15 beskrivelser af de familiemæssige forhindringsløb, som er en stor del af virkeligheden for nutidens børn.

Selv er hun et erfarent skilsmissebarn med tre omgange ny familie, vokset op med papfædre, pap- og halvøskende.

"Selvom det ikke var et udgangspunkt for bogen, er der ikke én bidragsyder, der ikke har julen med som tema," sagde hun.

"Det bemærkelsesværdige er, at alle hader julen. Derfor må det også være de voksnes ansvar at skabe traditioner. Det er også min overbevisning, at forældremyndigheden ikke skal deles. Den skal ligge ét sted. I Lines tilfælde er det naturligvis moren, hvor Line altid har boet, der skal have den, og med den har hun også forpligtelsen til at skabe mere plads for et godt samvær med faren.

Alle børn har brug for en far, og jeg synes, at Line skal have sin far for sig selv en hverdageftermiddag om ugen fx – så kan de gå i svømmehallen, eller hvad de nu har lyst til."

Faktaboks

De sidste 15 års udvikling i regler for behandling af forældremyndigheds- og samværskonflikter er karakteriseret ved:

- øget ligestilling af ægteskab og ugifte par ved ophævelse af samliv*
- styrkelse af den ugifte fars rettigheder*
- styrkelse af barnets mulighed for kontakt til begge forældre*
- øget fokus på barnets bedste i såvel lovgivning som i den praktiske sagsbehandling*
- styrkelse af børns mulighed for at komme til orde*
- styrkelse af rådgivningsfunktionen overfor såvel forældre som børn*

Børnerådets rapport til FN's Komité om Barnets Rettigheder.

Børn anbragt uden for hjemmet

Dilemma 2 : Hvordan lever vi op til Børnekonventionens artikel 3 om barnets bedste – og hvem skal definere barnets behov?

RUNE

Rune er født i dølgsmål uden for de sociale myndigheders rækkevidde. Han har siden sin fødsel levet under jorden sammen med sine forældre Tina og Jan, der begge er i begyndelsen af 30'erne. Tina er psykisk syg og ikke i behandling. Jan er stofmisbruger på metadonbehandling. Begge forældre modtager pension.

Rune er deres tredje barn. De to ældre børn på 4 og 6 år er tvangsanbragt udenfor hjemmet på grund af omsorgssvigt. Der er ingen kontakt til de to børn.

Tina er gravid igen.

Da Rune er seks måneder gammel finder politiet ham, og han anbringes på en behandlingsinstitution.

Ved ankomsten er han sart og anspændt, hans krop er stiv, hans blik flakker. Han kan ikke finde ro eller falde til, men er i konstant beredskab.

Ved hjælp af omsorg, nærvær og fast døgnrytme kommer han i trivsel. Og et halvt år efter anbringelsen er han alderssvarende, selvom han stadig er sårbar over for forandringer.

Anbringelsen på behandlingsinstitutionen er berammet til at vare seks måneder, hvorefter han skal anbringes i familiepleje.

Forældrene samarbejder

Forældrene overholder alle aftaler, også deres samtaler med en psykolog hver 14. dag.

Samarbejdet med personalet om Rune er godt. Forældrene er trygge og glade over at se Rune trives, men de accepterer ikke beslutningen om at han skal i en plejefamilie. De vil have ham hjem.

Anbringelsen forlænges med seks måneder.

Rune udvikler sig fortsat i positiv retning – men forældrene flytter sig ikke. Selv er de uden social netværk, og har i en længere periode været boligløse. De drømmer fortsat om at få Rune hjem.

Parat til familiepleje?

Efter 8 måneder er Rune parat til at komme i en plejefamilie. Man taler om en anonym anbringelse på grund af forældrens trusler om at bortføre ham. Man ved dog at anonym anbringelse også betyder kontaktbrud, og det ønsker man ikke fra institutionens side.

Man er også bekymret for det nye barn, der er underøjs, og også af hensyn til den nye baby vil man gerne fastholde kontakten med forældrene.

Personalet foreslår derfor en forlængelse af Runes ophold, både for at knytte kontakten til Rune og først og fremmest for at sikre, at den nye baby kan blive født med størst mulig omsorg og beskyttelse i nærheden og udsigt til en anden skæbne end Runes.

Lille boks:

*Forstander for Døgninstitutionen Mini-Bo og medlem af Børnerådet Ole Lennart Hansen fremlagde Runes historie og styrede debatten i panelet, der bestod af:
 Forstander på Skodsborg Observations hjem, Charlotte Guldborg
 Formanden for Familieplejen for børn og unge, Hanne Åkjær
 Psykolog Ruben Elgaard
 Landsformanden for Forældre til anbragte Børn og unge, Birthe Nielsen, Samtaleterapeut i Baglandet i Århus, Bente Nielsen*

At skynde sig langsomt

Dilemmadebat

At skynde sig langsomt var det begreb, de fleste debattører brugte, da Runes fremtid blev

diskuteret i dilemmadebatten.

Den lykkeligste kombination – nemlig at bevare forbindelsen med forældrene og samtidig give Rune et godt liv i en plejefamilie uden risiko for at ende som svingdørsbarn kalder på omtanke, tålmodighed, respekt og forståelse, mente de fleste.

”Så lille et barn som Rune har ingen ord, men han bruger jo sit kropssprog til at udtrykke sine følelser. Han er anspændt og angst, han fortæller tydeligt, at han har haft det dårligt,” sagde Bente Nielsen.

Og hun ved, hvad hun taler om. Hun har selv som lille barn været i Runes sted og kender konsekvenserne af en dårlig start på livet.”

” Man bliver utryg ved mennesker, utryg ved livet. Ja, man kan dø af det,” sagde hun uden kompromis.

Bente Nielsen var ikke i tvivl om, at det bedste for Rune ville være at blive anbragt hos en plejefamilie med regelmæssig kontakt til sine forældre:

”Alle undersøgelser understreger, at det er mere end svært at komme ud af et stofmisbrug. Får forældrene hjælp og barnet hjem, er der stadig 95% risiko for at faren vender tilbage til sit misbrug. Resultatet vil blive endnu et svingdørsbarn med udsigt til genanbringelse på genanbringelse, temmelig sikkert hos nye plejefamilier hver gang – en social arv, det er muligt at bryde, hvis Rune får en god familie med gode rollemodeller.

Hvor Bente Nielsen kender barnets reaktioner, kender Birthe Nielsen til gengæld forældrenes raseri og frustration.

Hun har selv fået et af sine børn anbragt uden for hjemmet, ligesom to af hendes egne børnebørn i dag er anbragt.

”Jeg tror, man skal vente lidt med at anbringe Rune, fordi det er vigtigt at få hans forældre med i den proces,” sagde hun.

”Fra institutionens side kan man fremover være aktiv i forhold til plejefamilien og støtte forældrene i samværet med barnet.”

Skynd jer langsomt

Også forstander på Skodsborg Observations Hjem, Charlotte Guldberg mente, at en forlængelse af Runes ophold på institutionen ville være det bedste på flere måder. Ikke mindst ville det give moderen mulighed for en rolig ny graviditet og dermed ville sandsynligheden for, at historien gentog sig med et nyt barn, efter hendes mening falde.

"Men man skal skynde sig langsomt" pointerede hun.

"Og vi skal altid tænke meget, før vi handler og behandler. Som grundlag for sin beslutning kan man tage udgangspunkt i fire principper:

Efter selvstændighedsprincippet, må den enkelte bestemme over sit eget liv. Forældrene i denne sag er frataget denne ret til fordel for Rune, som i sine reaktioner har vist sin egen vej til sin selvstændighed.

Medtænker man princippet om ikke at skade andre, må man spørge sig selv, om Rune tåler brud.

Godhedsprincippet går ud på at forebygge og eliminere lidelse. Rune har ret til den fineste omsorg og til tilbud om tilknytning, tilsyn og stimulation, og spørgsmålet er, om det lader sig gøre, uden at også at give forældrene omsorg.

Endelig er der princippet om retfærdighed. Men Rune har ret til særbehandling, og vi har ansvaret for, at han får det.

Tager man disse principper i ed, er det efter min mening også til Runes bedste, at vente lidt med at give ham et andet tilbud. Vi er nogle gange tilbøjelige til at løse problemer og skabe nye, og fjernes Rune nu, er det det, vi gør: Hælder benzin på bålet."

Kompliceret problemstilling

Psykolog Ruben Elgaard var enig i, at det klogeste ville være at beholde Rune på institutionen en tid endnu. Efter hans mening ville risikoen for, at forbindelsen til forældrene ville forsvinde, være for stor.

"Situationen peger helt sikkert på en plejefamilie, men jeg synes, vi generelt er for dårlige til at støtte forældrene. Og det mener jeg, man skal gøre her. Som det er blevet sagt: Man skal skynde sig langsomt, samtidig med at man støtter de biologiske forældre."

Formanden for Familieplejen for børn og unge, Hanne Åkjær har været med til at foretage to anonyme anbringelser. Den ene gik godt, den anden gik skidt.

"Det er generelt meget kompliceret, når børn skal anbringes uden for hjemmet," sagde hun.

"Og helt praktisk er det svært at bevare anonymiteten. Men jeg mener, at forældrene bestemt og utvetydigt skal have at vide, at de ikke får Rune hjem. Opgaven er derfor nu at bruge den ekstra tid på at flytte forældrens forståelse til en accept. De skal bringes til at forstå, at det, de arbejder på nu, er, at bibeholde kontakten i form af overvåget samvær, når Rune er blevet anbragt i en plejefamilie. "

Løsninger er også fyldt med dilemmaer

Der var enighed om den umiddelbare løsning

■ *Rune bliver på institutionen mindst et halvt år endnu*

- *For at udbygge det gode samarbejde med forældrene*
- *For at sikre bedst mulige vilkår for den lille ufødtes liv - før og efter fødslen*

■ *Rune anbringes herefter i familiepleje*

Dilemma:

Vi tilgodeser forældrene med denne løsning - og det ufødte barn - men er det til Runes bedste? Skulle han ikke i stedet umiddelbart i familiepleje?

Runes liv på længere sigt

På længere sigt tegner der sig en løsning med udgangspunkt i det parallelle liv.

■ *Forældrene bor for sig og Rune bor i familiepleje*

■ *Der er løbende støttet samvær mellem forældrene og Rune*

Dilemma:

Der er endnu kun få eksempler på succeser med støttet samvær over mange, år da det er en nyere pædagogisk aktivitet.

Kan denne form for kontakt mellem Rune og forældrene en barndom igennem være til Runes bedste?

Faktaboks 1:

Ved udgangen af 1998 modtog 20.780 børn særlig bistand. 55% heraf var anbragt uden for hjemmet. 10.150 med forældrenes samtykke og 1.250 børn var tvangsanbragt.

Ved udgangen af 1995 var 44% af de anbragte børn i familiepleje. 25% boede på døgninstitutioner, 12% i socialpædagogiske opholdssteder og resten på kostskole, eget værelse etc.

Børnerådets rapport til FN's Komité om Barnets Bedste.

Faktaboks 2:

I 1994 havde 28% af samtlige børn, anbragt uden for eget hjem, tidligere været anbragt. 16 % var anbragt for anden gang, 11% for minimum tredje gang.

Børnerådets rapport til FN's Komité om Barnets Bedste.

Litteratur:

- Alternativ rapport til Danmarks anden rapport til FN's Børnekomité vedrørende FN-konventionen om Barnets Rettigheder – om etniske minoritetsbørns forhold i Danmark.
Nævnet for Etnisk Ligestilling og Det Danske Center for Menneskerettigheder november 1999.

- Børnerådets rapport til FN's Komité om Barnets rettigheder
Supplerende rapport til Danmarks 2. Periodiske rapport.
Børnerådet, november 1999.

- *Danmarks anden rapport til FN's Børnekomité vedrørende FN-konventionen om Barnets Rettigheder.*

- *FN's Konvention om Barnets Rettigheder (findes på Børnerådets hjemmeside: www.boerneraadet.dk)*

- *Hodgkin & Newell: Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child, UNICEF, 1998*